Goorhuis-Brouwer, S., & Levering, B. (Red.) (2006). **Dolgedraaid. Mogen peuters nog peuteren en kleuters nog kleuteren?** Amsterdam: SWP, 139 pp., € 17,90, ISBN 978 90 6665 702 2

Dit boek is een neerslag van twee congressen over de positie en identiteit van peuters en kleuters in het onderwijs, die in de loop van 2005 in Nederland werden gehouden. Het wil een antwoord helpen geven op (onder meer) de vragen of peuters en kleuters nog wel als zodanig worden beoordeeld, of er bij die beoordeling nog rekening wordt gehouden met normale variatie, en of men er nog rekening mee houdt dat peuters en kleuters zich ontwikkelen door te spelen en niet door te leren. De inleiding en titel maken alvast duidelijk welke positie het boek in deze discussie wil innemen.

In een eerste hoofdstuk beschrijft Bas Levering hoe de kleuterschool (in Nederland) kon verdwijnen. Hij schetst hierbij een stuk politieke geschiedenis over de evolutie van het onderwijs, die minder relevant is voor onze Vlaamse situatie. Wél relevant voor Vlaanderen is de tegenstelling die hij schetst tussen 'vroege repareerders' enerzijds, die volledig willen inzetten op het opsporen van achterstanden om die zo snel mogelijk weg te werken, en anderzijds de mensen die ervan uitgaan dat het allemaal wel vanzelf goed komt. Het doortrekken van één aanpak is hierbij steeds onjuist, precies omdat kinderen met bepaalde stoornissen (zoals sommige vormen van dyslexie, en ik denk hierbij ook aan autisme) net voordeel halen uit een vroege aanpak, terwijl andere dingen helemaal niet vroeg te remediëren zijn. Het succes van de 'vroege repareerders' ligt echter voor de hand: iedereen wil de beste zijn, dus moeten kinderen op zoveel mogelijk domeinen zo goed mogelijk zijn, zodat ze kunnen bijdragen tot de beste scholen, ouders en therapeuten.

Martine Delfos sluit zich hierbij aan met haar bijdrage, getiteld: Het maakbare kind. Volgens Delfos is de rol van het kind veranderd, omdat wij door het succes van onze kinderen willen laten zien dat wij als ouders (dus als mens) een succes zijn. De druk op onze kinderen is dus groot. Delfos heeft het over maximaliseren en vervroegen in de plaats van ontwikkelen. Ze haalt Japan aan als ultiem voorbeeld van de prestatiemaatschappij (met enorm hoge cijfers op het gebied van zelfdodingen, pesten en schooluitval als gevolg). Ze introduceert hierbij ook de term 'intellectueel misbruik', die ze vergelijkt met kindermishandeling en seksueel misbruik in die zin dat de nadruk ligt op de bevrediging van volwassenen. Ze vraagt aandacht voor de noden van jonge kinderen, voor natuurlijke geslachtsverschillen tussen kinderen en voor de invloed van het virtuele milieu op de ontwikkeling.

In een derde hoofdstuk pleit Sieneke Goorhuis-Brouwer voor het opnieuw invoeren van schoolrijpheid als competentie. Ze omschrijft eerst de ontwikkeling van het jonge kind als interactie tussen aanleg en omgeving, met de taalontwikkeling als voorbeeld. Daarna bespreekt ze de normale ontwikkeling op een aantal gebieden (sociaal-emotioneel, motoriek, denken) en behandelt hierbij de begeleiding die noodzakelijk is voor een normale ontwikkeling. Ten slotte komt ze tot de overgang van spontaan leren naar het vermogen tot gestructureerd leren. Hier komt schoolrijpheid als competentie terugkijken. Goorhuis-Brouwer gaat in op de (zeker niet alleen schoolse) kenmerken van een schoolrijp kind en vraagt ook hier respect voor de normale ontwikkelingsvariaties.

Pier Bergsma schrijft op een onderhoudende manier over toetsgekte en leerlingachtervolging, doorspekt met tal van historische (en andere) voorbeelden en anekdotes. Hij trekt van leer tegen de veelheid van afwijkingen, die volgens hem zo lang mogelijk de kassa moeten laten rinkelen. De meetbare maatschappij, de prestatiegerichte doelstellingen en het continu toetsen en meten kunnen volgens hem worden vergeleken met een 'total body scan'. Als gevolgen van deze toetsgekte stelt hij onder meer het overdreven bijspijkeren en de vroegtijdige stigmatisering van kinderen aan de kaak.

Ook bij Wilna Meijer vinden we een pleidooi voor het herstel van het begrip schoolrijpheid. Zij roept op tot pedagogische bescheidenheid en argumenteert dat programma's als voor- en vroegschoolse educatie (VVE) de ongelijkheid tussen kinderen niet wegwerken, maar eerder reproduceren, en dat al op kleuterleeftijd. In de plaats hiervan pleit ze voor een rijke, prikkelende omgeving. We moeten wat meer vertrouwen hebben in wat het kind hier zelf van opsteekt, zonder meteen te denken in termen van leerkrachten en instructie.

Oebo Brouwer illustreert het thema van het boek op het gebied van motoriek. Na een korte beschrijving van de normale en afwijkende motorische ontwikkeling stelt hij de beperkte voorspellende waarde van de meeste motorische tests aan de kaak. Ook op het gebied van interventie argumenteert hij dat er zeer weinig evidentie is dat de frequent gebruikte programma's de afwijkende motoriek werkelijk kunnen beïnvloeden. In de plaats daarvan adviseert hij om eerder exploratief spel en actief motorisch gedrag te stimuleren.

Het zevende hoofdstuk is een neerslag van een interview met Rutger-Jan van der Gaag. Hij raakt een aantal

interessante thema's aan, waaronder de zogenaamde stijging van psychiatrische stoornissen, gedragsproblemen die er geen zijn en het belang van ervaring in de opvoeding. Zijn belangrijkste boodschap valt samen te vatten als: "Het kind moet erop kunnen vertrouwen dat het goed komt".

Paul van Geert omschrijft de vrolijke chaos van vroege ontwikkelingsprocessen. Hij start met de bespreking van een tweetal spanningsvelden waar de praktijk mee te maken krijgt: het spanningsveld tussen theorie en praktijk en dat tussen het individuele en het collectieve. Vervolgens maakt hij de sprong naar het begrip meetfout en illustreert dat de sterke fluctuatie van huilen bij baby's geen meetfout is, maar kenmerkend voor het gedrag op die leeftijd. Daarna presenteert hij cijfers die aantonen dat de gemiddelde lengte van uitingen (beter bekend als MLU) bij kinderen zodanig variabel is dat het maken van een gemiddelde zinloos is. Beide voorbeelden illustreren waarom er zo'n kloof lijkt te zijn tussen theorie en praktijk, en tussen individuele kinderen en gemiddelde scores. Met deze originele weergave van cijfers toont hij aan dat chaos (of alleszins variatie) deel uitmaakt van de ontwikkeling. We moeten misschien maar eens stoppen met het gladstrijken van curves en het berekenen van gemiddelden. De implicaties voor de zogenaamde 'slagboomdiagnostiek' liggen voor de hand.

In het negende hoofdstuk gaat Sieneke Goorhuis-Brouwer op zoek naar de antwoorden op de volgende vragen: Wat is een taalachterstand? Is een taalstimulans altijd aangewezen? En wat is dan het effect van stimuleringsprogramma's of therapie op taal? Ze besluit dat er niet alleen een grote variatie is in de taalontwikkeling van kinderen, maar ook in de prevalentiecijfers van taalachterstanden: deze variëren maar liefst van 1 tot 19 (!) procent. Het al dan niet aanbieden van een stimulans of therapie is zowel afhankelijk van de oorzaak van de achterstand als van de ontwikkeling op andere domeinen. Het effect van stimulans of therapie ten slotte, lijkt er wel te zijn op korte termijn, maar daarom niet op lange termijn. Ook Goorhuis-Brouwer roept op tot wat meer bescheidenheid en vraagt om therapie-effecten niet te verwarren met spontane verbetering bij het opgroeien.

Na een column van Pier Bergsma, die de gekte van het overdreven volgen en meten nogmaals illustreert, sluit Aleid Beets-Kessens af met een hoofdstuk over wat het jonge kind niet mag missen en wat de leerkracht basisonderwijs moet weten en kunnen. Ondanks het verschil in context (Nederland versus Vlaanderen) onthouden we hieruit zeker het belang van de ontwikkelingspsychologie in de opleiding en de waarde van het kunnen observeren en het zelf kunnen spelen.

De context waarin dit boek is ontstaan, is het verdwijnen van de Nederlandse kleuterschool en daarmee ook de specifieke opleiding tot kleuterleerkracht. De problemen die mede daaraan worden gekoppeld, zijn mijns inziens toch niet zo specifiek voor de Nederlandse situatie. Ook Vlaanderen ontsnapt niet aan het 'meten en bijspijkeren' in de context van een prestatiemaatschappij. Ook al dateert het boek uit 2006, de visie die eruit naar voor komt, is zeer actueel. Misschien nog meer dan drie jaar geleden. De verschillende illustraties en columns lijken de situatie luchtig voor te stellen, maar de vragen die worden gesteld zijn niet vrijblijvend. Achtervolgen we onze kinderen al van jongs af met het ideaal van de perfectie? Krijgen kinderen niet te snel de boodschap dat er iets met hen scheelt? Of om het met de ondertitel van het boek te stellen: mogen peuters nog peuteren en kleuters nog kleuteren? Een aanrader en hopelijk ook doordenker voor iedereen die therapeutisch, educatief of opvoedkundig met kinderen bezig is.

Petra Warreyn